

Egzamin ósmoklasisty

Zdam to!
Język polski

multibook

FORUM

1
PAKIET

Spis treści

Siedem kroków do dobrego wyniku na egzaminie z motywem w tle	4
Jak czytać i omawiać teksty staropolskie w szkole podstawowej.....	8
Jeden krok do egzaminu ósmoklasisty – <i>literatura i gramatyka</i> w interaktywnej grze	14
Jak zorganizować niezwykły bal z bohaterami lektur szkolnych? Pomysł na niebanalne powtórki	15
„Bohateriada”, czyli wyjątkowy dzień z bohaterami lektur	16
Zbiór ćwiczeń przed egzaminem ósmoklasisty	19

Zeskanuj kod QR, aby uzyskać dostęp do materiału: „Metoda haków, pałac pamięci lub metoda pierwszych liter, czyli techniki pamięciowe, dzięki którym uczniowie zapamiętują najważniejsze treści z omawianych tematów lekcyjnych”

Siedem kroków

do dobrego wyniku na egzaminie z motywem w tle

Artykuł zawiera pragmatyczny schemat przygotowania uczniów do egzaminu, ze szczególnym uwzględnieniem powtórek motywów. Nie ma tutaj edukacyjnej żonglerki, tylko konkretne (często nudne, ale niestety potrzebne) etapy na drodze do powodzenia egzaminacyjnego.

1 Po pierwsze: po co motyw?

Rozumienie motywów jest fundamentalnie ważne. Mimo że podstawa programowa języka polskiego dla II etapu edukacyjnego nie wymienia tego terminu jako obligatoryjnego, to znajdziemy go w większości programów nauczania. Na przykład w podręczniku GWO znajduje się następujące wyjaśnienie tego pojęcia: „element rzeczywistości przedstawionej w utworze (element konstrukcji świata przedstawionego), na przykład zdarzenie, postać, przedmiot, sytuacja”¹. Ta definicja – choć oczywiście poprawna – w gruncie rzeczy może wprowadzać w błąd, ponieważ na II etapie edukacyjnym motyw rozumiany jest wężiej. Należy bezwzględnie pamiętać, że pojęcie to w podstawówce jest właściwie tożsame z – wprowadzanym w szkole ponadpodstawowej – toposem. Najprościej mówiąc, chodzi przecież o dostrzeganie między utworami podobieństw, pewnego rodzaju powtarzalności. Co więcej, dzięki motywom i dostrzeżeniu ich sekwencyjności łatwiej przychodzi ludziom zrozumienie konwencji literackich. Dlatego też należy uświadomić uczniom, że to pojęcie – wszak nie wprowadzone wprost przez podstawę programową języka polskiego – jest niezbędne. Pozwala bowiem lepiej rozumieć literaturę w ogóle. Literatura stanowi przecież zbiór narracji o człowieku.

Ponadto być może powtarzanie motywów przed egzaminem ósmoklasisty jest istotne nie tylko ze względów czysto literackich, ale przede wszystkim z powodów pragmatyki – aby to zobrazować, pozwolę sobie wprowadzić odrobinę matematyki. Uczeń na egzaminie ósmoklasisty w normalnych warunkach może uzyskać 50 punktów; za wypracowanie, które wymaga rozumienia pojęcia motywu, przysługuje aż 20 punktów. Jak widać, to aż 40%! Jeśli dodamy do tego zadania, które wymagają dostrzegania analogii między przywołanym w arkuszu tekstem a lekturami obowiązkowymi, ten procent rośnie. W latach 2021–2022 jest wyjątkowo jeszcze wyższy. Dlatego też podczas pierwszych zajęć przygotowujących uczniów do egzaminu, które prowadzę w swojej szkole co roku, zapisuję to działanie na tablicy, aby czytelnie uzmysłowić uczniom, jak ważna jest umiejętność dostrzegania motywów. Na przykład tak:

$$20 / 45 = 44, (4)\%$$

Motywu – choć w podstawie nieujętego – po prostu nie można ominąć w nauczaniu. To właśnie uczniowie

muszą najpełniej uświadomić sobie, że znajomość motywów to niezbędny punkt na drodze do dobrego wyniku egzaminu. To przykra refleksja, jednak wielu naszych uczniów nie zdaje sobie sprawy z tego, po co w istocie się uczą. Uczą się często, aby przygotować się do egzaminu i w efekcie dostać się do dobrej szkoły ponadpodstawowej. Mimo to pamiętajmy bezwzględnie, że u podstaw skutecznej nauki leży **chęć ucznia**.

2 Po drugie: poznać arkusz

Tym, od czego w moim poczuciu powinniśmy rozpocząć przygotowania do egzaminu, jest zapoznanie z arkuszami. Warto wykorzystać tutaj bank arkuszy na stronach Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Uczniowie muszą zaznajomić się z wyglądem testu, jego budową oraz pewnym algorytmem rozwiązywania zadań, który jest przecież weń wpisany. W tym celu zawsze analizuję z moimi uczniami arkusze.

Pracujemy następująco:

Czytamy tekst, a potem każdy indywidualnie wykonuje zadanie, gdy klasa jest gotowa. W przypadku zadań zamkniętych podajemy poprawną odpowiedź oraz jej uzasadnienie, którego szukamy w tekście bądź sporadycznie odwołujemy się do niezbędnej wiedzy. Przy zadaniach otwartych uczniowie zapisują swoje odpowiedzi. Kiedy są gotowi, podchodzę do nich i czytam to, co napisali. Informuję ich, ile punktów otrzymaliby na egzaminie. Niezbędne przy tym kroku jest umotywowanie przyznanej punktacji, wskazanie kierunku działania, błędów oraz ewentualnych pułapek na egzaminie. Następnie kilka osób odczytuje rozwiązania tak, by uczniowie zobaczyli, że są różne sposoby rozwiązywania.

Na egzaminach istnieje pewna pula powtarzających się typów zadań. Część z nich wymaga właśnie wiedzy o motywach literackich. Tak było również podczas ostatniego egzaminu ósmoklasisty². Spójrzmy tylko na poniższe zadanie.

Zadanie 15. Spośród lektur obowiązkowych wybierz tę, której bohater wykazał się taką odwagą cywilną, o jakiej wspomina Tadeusz Płużański w 5. akapicie tekstu. Podaj tytuł tej lektury oraz jej bohatera. Uzasadnij swój wybór. W uzasadnieniu przywołaj sytuację z tej lektury, ilustrującą Twoją argumentację.

Zasadniczo to zadanie ma dwa cele:

- sprawdzać znajomość lektur obowiązkowych,
- weryfikować umiejętność dostrzegania przez uczniów podobnych motywów, występujących w różnych utworach.

Dlatego też uczniowie powinni pracować na zadaniach tworzonych na podstawie wzorców egzaminu. Warto ćwiczyć umiejętność zauważania podobieństw i – ale to już poza potrzebami egzaminacyjnymi – wyciągania z nich wniosków.

3 Po trzeciej: praca z lekturą

Uczniowie powinni pracować z lekturą, być blisko tekstu. Dlatego też – pomimo wspólnego omawiania każdej książki – co roku przydzielam moim ósmoklasistom do opracowania w grupie wybraną lekturę obowiązkową. W ramach tej aktywności, której staram się nadawać ramy projektowe, uczniowie przygotowują krótkie podsumowanie jednej książki pod kątem egzaminu. Jej forma jest dowolna. Jedyny warunek to stworzenie solidnego opracowania, które da się udostępnić w przestrzeni cyfrowej.

Ósmoklasiści na wykonanie projektu mają do dyspozycji kilka miesięcy, najczęściej pracują nad zadaniem krócej, mogą się ze mną kontaktować, prosić o wskazówki, ale nie mają takiego obowiązku. Gdy już wykonają wszystko, prezentują swoje opracowanie na forum klasy, a potem umieszczamy je na wspólnym dysku z materiałami do egzaminu. Na dysku tym zamieszczamy pomocne narzędzia, arkusze itd. To ćwiczenie pozwala mi być pewnym, że każdy uczeń w klasie przeczyta chociaż jedną lekturę. Być może jestem w tym zakresie pesymistą, ale przy obecnym kształcie kanonu nie wierzę w to, że uczniowie czytają wszystkie lektury. Zresztą przyznają się oni do tego dość otwarcie, w czym widzę raczej przejaw zaufania niż buntu.

Jednym z zadań do wykonania jest przygotowanie **zbioru motywów**, które da się wyodrębnić z lektury, i opisanie ich w formie hasłowej.

4 Po czwarte: trzypak – lektury uniwersalne

Spośród lektur obowiązkowych, obowiązujących na egzaminie do tej pory, w moim odczuciu są trzy, których przeczytanie jawi się jako niezbędne do uzyskania dobrego wyniku.

Są to:

- *Kamienie na szaniec*,
- *Mały Książę*,
- *Opowieść wigilijna*.

Lektury raczej proste i przyjemne, co potwierdzają przeprowadzane przeze mnie wśród uczniów ankiety. W dodatku są one na tyle uniwersalne, że pozwalają uczniom poradzić sobie z niemal każdym tematem wypracowania. Moi uczniowie uwielbiają się do nich odwoływać. Mam z nimi zresztą niepisaną umowę, że akurat te trzy książki musi przeczytać każdy. Dlatego też wraz z uczniami poświęcamy szczególną uwagę motywom występującym w tych trzech pozycjach. Szukamy wspólnych punktów, które mogą być przydatne na egzaminie. W tym celu uzupełniamy tabelę 1.

5 Po piąte: zabawy z motywami

Powtarzanie motywów sprawia problemy, ponieważ najczęściej nauczyciele poloniści oraz eksperci edukacyjni polecają proste tabele z motywami do uzupełniania przez uczniów. Sam uczestniczyłem w szkoleniu, podczas którego polecano jedynie to powszechnie znane ćwiczenie. Jest ono przydatne, ale nie oszukujmy się – mechaniczne i nudne.

Proponuję to ćwiczenie trochę uatrakcyjnić, zrobić z niego rodzaj łamigłówki.

Na tablicy zapisujemy motyw, o który nam chodzi, następnie uczniowie po kolei dopisują informacje: jeden uczeń podaje lekturę, w której odnajdziemy ten motyw, kolejny – odnajduje pasującego bohatera. Następnie znajdujemy inny motyw, pasujący do tej

Tabela 1. Przykładowa tabela do uzupełnienia przez uczniów – z prostym i trochę trudniejszym motywem

Motyw	<i>Kamienie na szaniec</i>	<i>Mały Książę</i>	<i>Opowieść wigilijna</i>
Przyjaźń	„Alek”, „Rudy” i „Zośka”	Mały Książę i lis	Scrooge i Marley
Walka wewnętrzna	„Zośka” walczy z samym sobą; jest rozdarty między wiernością dowódcy a przyjacielowi.	Mały Książę wyrusza w podróż, aby dowiedzieć się więcej o sobie, w finałowej scenie wygrywa z obawą przed szczerą miłością.	Scrooge walczy ze swoim trudnym charakterem, wynikającym z dziecięcych traum i strachów; w tym celu odbywa podróż wewnętrzną.